# קבלת גרים

**וַתֹּאמֶר רוּת אַל תִּפְגְּעִי בִי לְעָזְבֵךְ לָשׁוּב מֵאַחֲרָיִךְ כִּי אֶל אֲשֶׁר תֵּלְכִי אֵלֵךְ וּבַאֲשֶׁר תָּלִינִי אָלִין עַמֵּךְ עַמִּי וֵאלֹהַיִךְ אֱלֹהָי: בַּאֲשֶׁר תָּמוּתִי אָמוּת וְשָׁם אֶקָּבֵר כֹּה יַעֲשֶׂה ה׳ לִי וְכֹה יֹסִיף כִּי הַמָּוֶת יַפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֵךְ:** [1]

**וַתֵּרָא כִּי מִתְאַמֶּצֶת הִיא לָלֶכֶת אִתָּהּ וַתֶּחְדַּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ**: (מגילת רות פרק א פסוקים טז-יח).[2]

## מסכת יבמות דף מז עמוד א – גר שבא להתגייר

תנו רבנן: גר שבא להתגייר בזמן הזה, אומרים לו: מה ראית שבאת להתגייר? אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוויים, דחופים, סחופים ומטורפין, ויסורין באין עליהם? אם אומר: יודע אני ואיני כדאי,[3] מקבלין אותו מיד.[4] ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות, ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה ומעשר עני.[5] ומודיעין אותו עונשן של מצות, אומרים לו: הוי יודע, שעד שלא באת למידה זו,[6] אכלת חלב אי אתה ענוש כרת, חיללת שבת אי אתה ענוש סקילה. ועכשיו, אכלת חלב ענוש כרת, חיללת שבת ענוש סקילה. וכשם שמודיעין אותו עונשן של מצות, כך מודיעין אותו מתן שכרן. אומרים לו: הוי יודע, שהעולם הבא אינו עשוי אלא לצדיקים, וישראל בזמן הזה - אינם יכולים לקבל לא רוב טובה ולא רוב פורענות. ואין מרבין עליו, ואין מדקדקין עליו.[7] קיבל,[8] מלין אותו מיד ... נתרפא – מטבילין אותו מיד.[9] ושני תלמידי חכמים עומדים על גביו, ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות; טבל ועלה - הרי הוא כישראל לכל דבריו.[10]

אמר מר:[11] ״גר שבא להתגייר, אומרים לו: מה ראית שבאת להתגייר? ומודיעים אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות״ - מאי טעמא? דאי פריש נפרוש,[12] דא״ר חלבו: קשים גרים לישראל כספחת, דכתיב:

---

[1] פסוקים פיוטיים אלה משמשים לא רק לתיאור המרגש של התדבקות (התחברות) רות לנעמי ודרכה לעם היהודי (תיאור הנמשך אח״כ בדברי בעז אליה: ״הֻגַּד הֻגַּד לִי כֹּל אֲשֶׁר עָשִׂית .. וַתַּעַזְבִי אָבִיךְ וְאִמֵּךְ וְאֶרֶץ מוֹלַדְתֵּךְ וַתֵּלְכִי אֶל עַם אֲשֶׁר לֹא יָדַעַתְּ תְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם״), אלא גם אסמכתא לפרטי הלכות ודינים הקשורים בתהליך הגיור ואופן קבלת גרים לעם ישראל כפי שנראה להלן. רות היא גר הצדק הראשון בתנ״ך (אם לא נספור את יתרו, רחב ושאר גרים שבמדרש). גר סתם במשמעו בתורה הוא גר תושב שמקבל עליו שבע מצוות בני נח, איננו יהודי אבל נחשב אזרח הארץ (שמות יב מט, ויקרא כד כב ועוד). ואין לבלבל בינו ובין דין עבד ראו סיכום מעמד גר תושב במנחת אשר (הרבה ברשת).

[2] נפתח במילתא דבדיחותא כפי שנהגו חכמים ודרשנים (שבת ל ע״ב, פסחים קיז ע״א, דברינו בדיחות הדעת של חכמים), נוסיף את הפנינה הבאה. יש שמסבירים את ״ותרא כי מתאמצת היא ללכת״ כסימן שאכן קבלה עליה רות את כל מצוות היהדות במלואן (״וּבַאֲשֶׁר תָּלִינִי אָלִין עַמֵּךְ עַמִּי וֵאלֹהַיִךְ אֱלֹהָי: בַּאֲשֶׁר תָּמוּתִי אָמוּת״ שזה לפי המדרש קבלת מצוות). שהרי כידוע ״קשה להיות יהודי״ (שוועד צוזיין אייד), לפיכך ברגע שנעמי ראתה שרות כבר הולכת באופן כבד כיהודי שחוח שעול המצוות ושק ההיסטוריה על גבו, היא מבינה שאכן קבלה רות עליה את היהדות במלואה והיא מפסיקה לדבר על ליבה ... ומנפלאות השפה שהמילה גרות מכילה את רות. בארץ מואב גרה רות ולארץ יהודה הלכה וקבלה עליה גרות. ומי הוא שקיבל ליהדות את גר הצדק הראשון? אשה - נעמי

[3] איני ראוי. ראו בראשית רבה עו ה דברי יעקב: ״קטנתי מכל החסדים ... איני כדאי״, ובראשית רבה נ ד דברי לוט למלאכים: ״סורו נא - אפילו איני כדאי עקמו עלי את הדרך״. עוד בגמרא ברכות יז ע״א: ״אלהי, עד שלא נוצרתי איני כדאי״, ותפילת ״הנני העני ממעש ... אע״פ שאיני כדאי והגון לכך״ וכן רבים.

[4] זו הקבלה הראשונה או הראשונית, התחלת התהליך במגמה חיובית של נכונות ורצון לקבל את הגר, לאחר שאמר: ״איני כדאי – איני ראוי להשתתף בצרתן ומי יתן ואזכה לכך״ – לשון רש״י.

[5] אזכור מצוות מתנות לעניים: לקט שכחה ופאה כמצווה הראשונה שאומרים לגר, אומרת דרשני; והקשר לרות המואביה, הגר הראשון, שלקטה בין העומרים ובעז מצווה עליה לנערים: ״וְגַם בֵּין הָעֳמָרִים תְּלַקֵּט וְלֹא תַכְלִימוּהָ״ - יותר ממתבקש! אולי בכך אנו אומרים למתגייר: ״אתה אולי בא לעם ישראל כאדם שרוצה ליהנות ממצוות התורה שדואגות לעניים, כרות המואביה שבאה לעם ישראל בימי קציר חיטים, אך יום אחד גם אתה תעלה מעלה מעלה ואולי כבר היום אתה בעל נכסים. דע איפוא שזו מצווה גדולה וחשובה, שגם אם קיימת אותה לפני שהתגיירת, הנה כעת אתה מצווה ועושה! היהדות בנויה מנתינה ולקיחה. ,״ויותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית״ (ויקרא רבה לד ח). ויש עוד לדרוש בעניין מופלא זה.

[6] עד שלא הצטרפת לעם היהודי.

[7] רש״י: ״ואין מרבין עליו – דברים לאיים עליו שיפרוש״. ובשטיינזלץ: ״אין מרבים עליו באיומים ואין מדקדקין עליו בפרטי המצוות״.

[8] כאן היא הקבלה השנייה והסופית.

[9] שלוש פעמים ״מיד״. למה? האם יש כאן חיפזון מסוים לקבל גרים, חשש שמא ישנה את דעתו, או שמא אדרבא, העמדתו במבחן מעידה על כך שמתייחסים לבקשתו ברצינות ובית הדין לא מתכוון לשיח למדני כפי שמסופר למשל על שני הסרדיוטות שבוא ללמוד את תורת ישראל (בבא קמא לח ע״ב, דברינו רומא ותורת ישראל).

[10] הודעת המצוות הראשונה הייתה חלק מהתהליך, ההתקרבות, אולי עוד ישנה הבא להתגייר את דעתו. הודעת המצוות השנייה כאן היא האקט הפורמלי של ״קבלת עול מצוות״ שביחד עם הטבילה והמילה משלים את התהליך הפורמאלי ומכניס את הגר לכלל ישראל. מכאן ואילך: ״הרי הוא כישראל לכל דבריו״ ואם יחזור לסורו, הוא בבחינת ״ישראל שפשע – ישראל הוא״ (סנהדרין מד ע״א) ״ואם קידש בת ישראל – ישראל משומד קרינן ביה וקידושיו קידושין״ (הגמרא ביבמות שם). אין דרך חזרה.

[11] כאן מתחילה הגמרא לבאר את הברייתא שקראנו עד כאן.

[12] שאם ירצה לפרוש בנקודת זמן זו, עדיף שיפרוש. ראו רש״י שם: ״ולא אכפת לן״. אבל מרגע מסוים ואילך כן אכפת לנו ונראה שזו נקודה מאד מהותית ועדינה בתהליך הגרות: מהו הרגע ש״האכפת״ לנו (האחריות שלנו?) מתחלפת מצד זה לצד זה.

״ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב״ (ישעיהו יד א).[13] ״ומודיעים אותו עון לקט שכחה ופאה ומעשר עני״- מאי טעמא? א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן: בן נח נהרג על פחות משוה פרוטה, ולא ניתן להישבון.[14] ״ואין מרבים עליו, ואין מדקדקים עליו״ - אמר רבי אלעזר: מאי קראה? דכתיב: ״ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה״. אמרה לה: אסיר לן תחום שבת! – ״באשר תלכי אלך״. אסיר לן ייחוד! – ״באשר תליני אלין״. מפקדינן שש מאות וי״ג מצות! – ״עמך עמי״. אסיר לן עבודת כוכבים! – ״ואלהיך אלהי״. ארבע מיתות נמסרו לבית דין! – ״באשר תמותי אמות״ ... מיד: ״ותרא כי מתאמצת היא וגו׳ ״.[15] ״קיבל, מלין אותו מיד״- מאי טעמא? שהויי מצוה לא משהינן.[16]

## מסכת גרים פרק א הלכה א – אשרי הגר[17]

הרוצה להתגייר אין מקבלין אותו מיד, אלא אומרין לו: מה לך להתגייר, והרי אתה רואה את האומה הזאת נמוכה וסגופה מכל האומות, וחלאים רבים וייסורין באין עליהן, וקוברין בנים ובני בנים, ונהרגין על המילה ועל הטבילה ועל שאר כל המצות, ואינן נוהגין בפרהסיא כשאר כל האומות![18] אם אמר: איני כדאי ליתן צוארי בעול מי שאמר והיה העולם ברוך הוא, מקבלין אותו מיד. ואם לאו, נפטר והולך לו. קיבל עליו, הורידוהו לבית הטבילה וכיסוהו במים עד מקום הערוה. אומרין לו מקצת דקדוקי מצות, על מנת שיהא נותן בלקט בשכחה ובפיאה ובמעשר. כשם שאומרין לאיש, כך אומרין לאשה, על מנת שתהא זהירה בנדה ובחלה ובהדלקת הנר. טבל ועלה אומרין לו דברים טובים של ניחומים: במי נדבקת, אשריך, במי שאמר והיה העולם ברוך הוא, שלא נברא העולם אלא בשביל ישראל, ולא נקראו בנים למקום אלא ישראל, ואין חביבין לפני המקום אלא ישראל, וכל אותם הדברים שאמרנו לך, לא אמרנו אלא להרבות שכרך.[19]

---

[13] את ההסתייגות של רבי חלבו נראה עוד להלן וביתר תוקף. רש״י על הדף אמנם מסביר שהחשש הוא גם אחרי שהגר יתגייר משום שהגרים: ״אוחזין מעשיהם הראשונים ולומדים ישראל מהם או סומכין עליהם באיסור והיתר״. אבל אולי המשמעות היא ׳רכה׳ יותר ועכ״פ לא נראה שמעכבת את התהליך. אולי אפשר להבין שאמירה זו שייכת הקודם שאם יפרוש – יפרוש. ראשית, משום שעצם הדרשה של ר׳ חלבו, בפרט אם היא מתייחסת למצב לאחר שהתגייר, היא ״כיפוף״ של הפסוק בישעיהו שכולו חיובי לגבי הגר. ראו שם הפסוק במלואו: ״כִּי יְרַחֵם ה׳ אֶת יַעֲקֹב וּבָחַר עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל וְהִנִּיחָם עַל אַדְמָתָם וְנִלְוָה הַגֵּר עֲלֵיהֶם וְנִסְפְּחוּ עַל בֵּית יַעֲקֹב״. שנית, השימוש כאן בדרשתו של ר׳ חלבו, הוא רק על מנת להסביר מדוע לא ״רצים לקראת הגר בזרועות פתוחות״ (מדוע היהדות איננה דת מסיונרית), מדוע מזהירים אותו שלהיות יהודי זה דבר לא קל, כרוך בקיום מצוות מהן קלות ומהן חמורות ונותנים לו פתח לחזור בו. ועכ״פ, אם הוא אומר: אע״פ כן, ממשיכים בתהליך כפי שהברייתא מתארת והגמרא מרחיבה ומבארת.

[14] גם כאן, לאחר דברי ההבהרה של הגמרא הקושרת את עניין מצוות לקט שכחה ופאה לעניין גזל מצוות בני נח, ניתן לחשוב באופן דו-צדדי כמו בהערה 5 לעיל. בעם ישראל, לא הורגים ולא נהרגים על גזל. כל דבר ניתן להישבון. ורש״י פירש הכל על מצב שהגר הוא בעל שדה: ״שלא יאמרו: עניים הללו הלוקטין פאת שדה – גזלנים הם ועומד עליהם והורגם בדיניהם״.

[15] ראו איך הפסוק: ״ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה״ מופיע בגמרא פעמיים, פעם לפני פירוט המצוות ופעם לאחריו, ללמדך שאין מקשים על הגר, בפרט גר שהביע את רצונו העז להסתפח לעם ישראל כרות שאמרה: ״אל תפגעי בי לעזבך לשוב מאחריך״. ועניין זה שאין מקשין בתהליך הגיור ולימוד המצוות ודקדוקן מובא בכל ספרות ההלכה: בעל הלכות גדולות, הרי״ף, ספר מצוות גדול וכן רמב״ם ובית יוסף שנראה להלן.

[16] אולי כאן קבלנו תשובה ל״מיד״ ששאלנו לעיל. היהדות אולי איננה ממהרת לקבל גרים ובוודאי איננה ״עושה נפשות״, אבל מצווה יש כאן ומרגע שברור שהגר רציני ורצונו כן – לא משהים את המצווה וזריזין מקדימין למצוות. ראו הערך ״גרות״ באנציקלופדיה התלמודית שדן אם מצווה זו, שאיננה נמנית לעצמה, כלולה במצוות אהבת הגר או אפילו אהבת ה׳: ״שכן אמרו: ואהבת את ה׳ אלהיך, אהבהו על כל הבריות כאברהם אביך ... מלמד שהיה אברהם אבינו מגיירם ומכניסם תחת כנפי השכינה - הרי שמצוה היא זו״. נראה גם שמי שמבקש להתגייר בתקופה בה היהודים ״דוויים סחופים ומטורפין״, כוונותיו רציניות.

[17] מסכת גרים שייכת לקובץ ״מסכתות קטנות״ אשר מופיע בדפוסי התלמוד בסוף סדר נזיקין (מסכת הוריות). מסכתות אלה ערוכות ומנוסחות כספרות תנאית ומכונות לעיתים ״ברייתא״, ומן הסתם אכן משוקע בהם חומר קדום, אך הן נערכו וחוברו בתקופה הבתר-תלמודית, בעיקר תקופת הגאונים.

[18] הגישה המוצגת בפתיחת המסכת נראית ״קשה״ יותר מזו של הברייתא ביבמות: ״הרוצה להתגייר אין מקבלין אותו מיד״. כנגד שלושה ה״מיד״ שראינו בברייתא בגמרא, כאן בא בהמשך ״מיד״ אחד בלבד. כמו כן יש כאן תיאור ארוך ועשיר יותר של מצב ישראל בעמים, שמטרתו להרתיע את הבא להתגייר, כולל אי יכולתם לקיים את דתם ומצוותיה בפרהסיה. אך בהמשך נראה שהתהליך והיחס למי שאומר: אע״פ כן, הוא רך וקל ואינו שונה בהרבה מזה שבגמרא לעיל.

[19] בניגוד לגמרא ביבמות בה יש פעמיים ׳קבלת מצוות׳ (הערה 10), כאן יש קבלת מצוות אחת בשעת הטבילה. קבלה מיד, טבילה (חסרה כאן המילה!) וקבלת עול מצוות עם ״מקצת דקדוקי מצות, על מנת שיהא נותן בלקט בשכחה ובפאה ובמעשר״. ואם חשבנו שמא נפגע הגר מ״היחס הקשה״ עד כאן, מוסיפה המסכת ומדגישה את הדברים הטובים, דברים של ניחומים שאומרים לו: ״אשריך, במי נדבקת, במי שאמר והיה העולם ברוך הוא״. (רק נעשה יהודי וכבר צריך לנחם אותו). ובהמשך המסכת, הלכות ב-ה, דברי שבח והלל לגרים: ״חביבין הגרים שבכל מקום הכתוב מכנה אותן כישראל, שנאמר: ואתה ישראל עבדי יעקב וגו׳. נאמר אהבה בישראל, שנאמר: אהבתי אתכם אמר ה׳, ונאמר אהבה בגרים, שנאמר: ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה. נקראו ישראל עבדים, שנאמר: כי לי בני ישראל עבדים, ונקראו גרים עבדים, שנאמר: להיות לו לעבדים. נאמר רצון בישראל, שנאמר: והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה׳, ונאמר רצון בגרים, שנאמר: עולותיהם וזבחיהם לרצון על מזבחי. נאמר שמירה בישראל, שנאמר: ה׳ שומרך ה׳ צלך על יד ימינך, ונאמר שמירה בגרים, שנאמר: ה׳ שומר את גרים. נאמר שירות בישראל, שנאמר: ואתם כהני ה׳ תקראו משרתי אלהינו יאמר לכם, ונאמר שירות בגרים, שנאמר: ובני הנכר הנלוים על ה׳ לשרתו״. עוד שם השוואה לאברהם אבי הגרים ולדוד המלך: ״חביבין הגרים שלא מל אברהם אבינו לא בן עשרים ולא בן שלושים אלא בן תשעים ותשע שנה ... שלא לנעול דלת בפני הגרים, ולתת

### גמרא יבמות כד ע"ב - הסתייגות

אחד איש שנתגייר לשום אשה, ואחד אשה שנתגיירה לשום איש, וכן מי שנתגייר לשום שולחן מלכים, לשום עבדי שלמה - אינן גרים ... שהיה רבי נחמיה אומר: אחד גירי אריות, ואחד גירי חלומות, ואחד גירי מרדכי ואסתר - אינן גרים, עד שיתגיירו בזמן הזה ... כבזמן הזה.[20]

### רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרקים יג, יד – לא מדקדקים ולא מרבים[21]

בשלושה דברים נכנסו ישראל לברית במילה וטבילה וקרבן ... וכן לדורות כשירצה העכו״ם להיכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן ... [22]

אלא סוד הדבר כך הוא,[23] שהמצוה הנכונה כשיבוא הגר או הגיורת להתגייר, בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא להיכנס לדת. ואם איש הוא, בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית. ואם אישה היא, בודקין שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל. אם לא נמצא להם עילה מודיעין אותן כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות כדי שיפרושו, אם קבלו ולא פירשו וראו אותן שחזרו מאהבה מקבלים אותן שנאמר: ״ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה״.[24]

**פרק יד הלכה א**: כיצד מקבלין גירי הצדק? כשיבוא אחד להתגייר מן העכו״ם ויבדקו אחריו ולא ימצאו עילה, אומרים לו: מה ראית שבאת להתגייר, אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוויים ודחופים ומסוחפין ומטורפין ויסורין באין עליהן. אם אמר: אני יודע ואיני כדאי, מקבלין אותו מיד. ומודיעין אותו עיקרי הדת שהוא ייחוד השם ואיסור עכו״ם ומאריכין בדבר הזה. ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות ואין מאריכין בדבר זה. ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופיאה ומעשר שני ... ואין מרבין עליו, ואין מדקדקין עליו, שמא יגרום לטרדו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה. שבתחילה אין מושכין את האדם אלא בדברי רצון ורכים וכן הוא אומר: ״בחבלי אדם אמשכם״ ואח״כ ״בעבותות אהבה״.[25]

---

ימים לשבים, ולהרבות שכר לעושי רצונו, שנאמר: ה׳ חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. אברהם אבינו קרא עצמו גר, שנאמר גר ותושב אנכי עמכם. דוד מלך ישראל קרא עצמו גר, שנאמר כי גר אנכי עמך, וכן הוא אומר כי גרים אנחנו לפניך״. כולנו בעצם גרים!

[20] כאן אנחנו שומעים הסתייגויות שנראה להלן גם בהלכה. גמרא זו היא על המשנה ביבמות ב משנה ח שאם יצאה 'טענה' על נכרית שהתגיירה, היינו חשד שגיורה לא היה כהלכה ״הרי זה לא יכנוס״ (לא יישא אותה לאשה) אבל ״אם כָּנַס – אין מוציאים מידו״. גירי אריות הם הגויים (כותים) שהביא שלמנאסר מלך אשור והושיבם בישראל במקום עשרת השבטים (מלכים ב פרק יז), גירי חלומות: ״בעל הלומות אמר להם להתגייר״ מסביר רש״י, וגירי אסתר ומרדכי הם המתיהדים ככתוב במגילת אסתר ח יז. את הסתירה לכאורה בין הקטע המובא בגמרא ובין המשנה מתרצים בכך שאין הלכה כגמרא זו ״הלכה כדברי האומר כולם גרים הם״ או כפי שבעצם נאמר כבר במשנה שיש הבדל בין גיור לכתחילה ובין קבלה בדיעבד. וסיום הקטע בגמרא ״כבזמן הזה״ מרמז אולי לסדר הגיור שראינו בגמרא יבמות מז ובמסכת גרים לעיל. כך או כך, אנחנו שומעים כאן הסתייגות מסוימת מקבלת גרים. ראו המקבילה בירושלמי מסכת קידושין פרק ד הלכה א: ״המתגייר לשם אהבה וכן איש מפני אשה וכן אשה מפני איש וכן גירי שולחן מלכים וכן גירי אריות וכן גירי מרדכי ואסתר, אין מקבלין אותן. רב אמר: הלכה גרים הן ואין דוחין אותן כדרך שדוחין את הגרים תחילה, אבל מקבלין אותן וצריכין קירוב פנים שמא גיירו לשם״.

[21] עד כמה שבדקנו, רמב״ם הוא הפוסק הראשון שמכניס גורמים חדשים בתהליך הגיור כגון בדיקת כנות הבא להתגייר, ״העילה״ כדבריו, ואינו מסתמך על הגמרא ביבמות מז בלבד, אלא על מקורות נוספים כגון המקור הקודם שנראה בהמשך שמביעים הסתייגויות והתניות בנושא קבלת גרים, אם לא התנגדות ממש.

[22] הקישור של תהליך הגיור להכנסת עם ישראל בברית בהר סיני, נותן לו משנה תוקף ופותח דלת לכל באי עולם שהרי גם עם ישראל עצמו עבר תהליך כזה. כולנו מצאצאי תרח וגם אבותינו היו מתחילה עובדי עבודה זרה והקב״ה קרבנו לעבודתו. ראו הרש״א לגמרא שבת פז ע״א המתארת איך משה מפרש את התורה לעם ישראל ערב מתן תורה: ״בתחילה פירש עונשן ולבסוף פירש מתן שכרן - נראה דכל זה היה לפי הדין בגרים, דאז נכנסו ישראל לברית ונעשו גרים ואמרינן פרק החולץ גר שבא להתגייר מודיעין אותו עונשן של מצות ... וכשם שמודיעין אותו עונשן כך מודיעין אותו מתן שכרן״. עוד על הקשר בין הגרים ומעמד סיני ראו שבועות לט ע״א, תנחומא לך לך ו: ״חביב הגר מן אותם אוכלוסין שעמדו על הר סיני״ וראו הדף כולנו גרים בחג השבועות.

[23] הסוד שרמב״ם מדבר עליו שם הוא העובדה שצדיקים גדולים ״מושיעי ישראל וידידי ה׳ ״ כשמשון ושלמה נשאו נשים נכריות ולכאורה לא גיירו אותן (דעה שרמב״ם דוחה בתוקף שם בקטע שהשמטנו). גם האבות נשאו נשים נכריות, אבל זה לפני מתן תורה. הרוצה להעמיק בנושא נשות שמשון ושלמה יעיין במקור. אנחנו נחזור לנושא תהליך הגרות.

[24] ורמב״ם ממשיך שם ואומר: ״לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה. בימי דוד שמא מן הפחד חזרו, ובימי שלמה שמא בשביל המלכות והטובה והגדולה שהיו בה ישראל חזרו. שכל החוזר מן העכו״ם בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגירי הצדק. ואעפ״כ היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות, והיו ב״ד הגדול חוששין להם, לא דוחין אותן אחר שטבלו מכל מקום, ולא מקרבין אותן עד שתראה אחריתם״. ובהלכה יז שם: ״גר שלא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו המצות ועונשן ומל וטבל בפני ג׳ הדיוטות הרי זה גר, אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר הואיל ומל וטבל יצא מכלל העכו״ם וחוששין לו עד שיתבאר צדקותו. ואפילו חזר ועבד כוכבים ומזלות הרי הוא כישראל מומר שקידושיו קידושין, ומצוה להחזיר אבידתו מאחר שטבל נעשה כישראל״. רמב״ם מציג כאן 'מצב ביניים' מיוחד בקבלת גרים מסוימים ״עד שתראה אחריתם״, מצב שאיננו להלכה בימינו וראוי לעיון נוסף.

[25] תיאור תהליך הגיור ברמב״ם דומה מאד לגמרא ביבמות מז ומסכת גרים, אך בשינויים ותוספות מסוימים. ראשית, הוא מדגיש את עניין ״העילה״ שכבר פירט לעיל, היינו הבדיקה שהגיור איננו בשל סיבה זרה, כגמרא יבמות כד לעיל. שנית, הוא מדגיש את קבלת מצוות ייחוד השם ואיסור עבודה זרה שהם כנגד שני הדברות הראשונים של עשרת הדברות ונובעות מההשוואה עם קבלת הגרות של עם ישראל במעמד הר סיני וכריתת הברית (הערה 22 לעיל). הם שני הדברות שעם ישראל שמע ישירות מפי הגבורה וכאן שומע אותם הגר מפי בית הדין – וההקבלה ברורה מאליה. בשתי מצוות אלה מאריכים ומסבירים היטב ומוודאים שהבא להתגייר מבין

## מסכת יבמות דף קט עמוד ב – הסתייגות שנייה

אמר ר׳ יצחק: מאי דכתיב: ״רע ירוע כי ערב זר״ (משלי יא)? רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים, וּלְעַרְבֵי שֻׂלְצִיוֹן, ולתוקע עצמו לדבר הלכה.[26] מקבלי גרים - כר׳ חלבו, דאמר ר׳ חלבו: קשים גרים לישראל כספחת בעור.[27]

## תוספות מסכת קידושין דף עא עמוד א – הגרים מדקדקים במצוות

דאמר מר: ״קשין גרים לישראל כספחת״ אלמא דבתר שיתגיירו קשים הם.[28] וה״ר אברהם גר פירש לפי שהגרין בקיאין במצות ומדקדקין בהם קשים הם לישראל כספחת. דמתוך כן הקב״ה מזכיר עונותיהם של ישראל כשאין עושין רצונו.[29]

## פסיקתא רבתי פרשה לה - "ונלוו גויים רבים אל ה' ביום ההוא"

אמר רבי חנינא בר פפא: אין הכתוב מדבר אלא כנגד אותה שעה שהקב״ה דן את כל אומות העולם לעתיד לבוא. באותה השעה מביא הקב״ה את כל הגרים שנתגיירו בעולם הזה ודן את כל האומות בפניהם, ואומר להם: מפני מה הנחתם אותי ועבדתם את עבודה זרה שאין בה ממש? ואומרים לפניו: ריבונו של עולם אם באנו לפתחך לא קבלתנו. אמר להם: יבואו הגרים שנתגיירו מכם ויעידו בכם. מיד מביא הקב״ה את כל הגרים שנתגיירו והם דנים אותן ואומרים לפניהם: מפני מה הנחתם אותו ועבדתם עבודה זרה שאין בהם ממש?[30]

## רות רבה פרשה ב – שמאל דוחה וימין מקרבת

״שובנה בנותי לכנה - ר׳ שמואל בר נחמני בש״ר יודן בר׳ חנינא: בשלוש מקומות כתיב כאן שובנה, כנגד ג׳ פעמים שדוחין את הגר. ואם הטריח יותר מכאן מקבלין אותו.

א״ר יצחק: ״בחוץ לא ילין גר״ (איוב ל״א) - **לעולם יהא אדם דוחה בשמאל ומקרב בימין**.[31]

---

אותן היטב, אבל לא בשאר מצוות. ושלישית, שימו לב מדוע אין מרבין ואין מדקדקין עליו: ״שמא יגרום לטרדו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה״. הגר כבר בדרך הטובה, הוא כבר ״חצי יהודי״, הוא עלה על הדרך הנכונה, חצינו את קו ה״אכפת לנו״. ומי שמטריח עליו ומדקדק עליו (או מאיים עליו, הערה 7 לעיל) אחראי להדחתו לדרך הרעה וחזרתו לסורו! ובכל מקרה, רמב״ם לא מביא את אמירתו של ר׳ חלבו: ״קשים גרים לישראל כספחת״.

[26] שלציון – שם מקום, שם נהגו בדיני הלוואות לגבות מהערב קודם שגבו מהלווה. ראו במקור מהו התוקע עצמו לדבר הלכה.

[27] ראו גמרא קידושין ע ע״ב שם מובאים דברי ר׳ חלבו לצד הסתייגויות רכות יותר כגון זו של רבה בר רב הונא שאומר: ״זו מעלה יתירה יש בין ישראל לגרים״. כל הסוגיה שם היא בקשר לייחוס משפחות עקב התערבבות יהודים וגויים בבבל ובבית שני ונישואי תערובת מימות עזרא ונחמיה ועד ימי החשמונאים ואולי גם אח״כ. כאן נאמרים הדברים בלשון חריפה וחדה. כך גם במסכת נדה יג ע״ב: ״הגרים והמשחקין בתינוקות מעכבין את המשיח ... כדר׳ חלבו, דא״ר חלבו: קשין גרים לישראל כספחת״. מקורות אלה ואחרים המדברים לא רק בהיסוס, אלא בגנות קבלת גרים, לא בטלו להלכה את הגמרא ביבמות שנראה שהיא עיקר, אבל מן הסתם סייעו לסייגים והגבלות ובדיקות ודרישות (וחשדות) של מי שבא להתגייר - לאותה ״עילה״ שראינו ברמב״ם לעיל. אבל רמב״ם כאמור לא מביא את דברי רבי חלבו וכך נפסק להלכה גם בבית יוסף יורה דעה סימן רסח: ״גר שבא להתגייר בודקין אחריו בשביל איזה דבר בא להתגייר: ליישב מה שאמרו לא קבלו גרים בימי דוד ושלמה עם מה שאמרו שבימי דוד נתוספו ק״ן אלף גרים״. בדיקה, אך לא דחייה – פשרה בין שני מקורות על ימי דוד.. כי כאמור, אין הכלל ״קשים גרים לישראל כספחת״ דוחה את עיקר הדין, את המצווה לקבל גר. והרוצה להעמיק יחזור לגמרא ביבמות ויראה את שם את דברי ר׳ יצחק מבעלי התוספות על דברי ר׳ יצחק האמורא: ״רעה תחת רעה תבוא למקבלי גרים״, איך הוא הופך שם את העניין על פניו ומדבר בשבח קבלת הגרים: ״אבל אם הן מתאמצים להתגייר, יש לנו לקבלם״. והרי פסוק מפורש הוא במגילה: ״וַתֹּאמֶר כִּי מְתָאַמֶּצֶת הִיא לָלֶכֶת אִתָּהּ וַתֶּחְדַּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ״, ופשיטא שהמילה ללכת איננה במשמעות של הליכה פיסית אלא להתלוות לנעמי אל עמה ומולדתה.

[28] כשיטת רש״י בגמרא יבמות מז (הערה 12 לעיל).

[29] בספרות בעלי התוספות וראשוני אשכנז-ספרד יש דיונים נרחבים על היחס לגרים. לצד רש״י על הדף ביבמות מז, ראו שם דברי תוספות ״קשים גרים״ שמזכיר את נושא הערבות ההדדית. ותוספות בקידושין ע ע״ב מוסיף את ציווי התורה המרובים שלא להונות את הגר וכן שבגין הגרים עם ישראל נשאר בגלות: ״לפי שהזהיר הקב״ה עליהם בכ״ד מקומות שלא להונות אותם ואי אפשר שלא יצערום ויש מפרשים לפי שע״י הגרים ישראל בגלות כדאמר (פסחים דף פז:) מפני מה ישראל מפוזרים בכל ארצות״. וכבר האריך על כך אברהם (רמי) ריינר במאמר: לשאלת מעמד הגרים בצרפת ובאשכנז בימי הביניים. ומכולם בחרנו להביא את פירושו של רבי אברהם הגר שהופך את מאמרו של רבי חלבו על פניו. למה אנחנו לא רוצים גרים? כי הם משקפים בפנינו את חולשותינו וחסרונותינו!

[30] המדרש מתאר מצב עתידי בו לגרים יש תפקיד חשוב בהוכחה שמי שבאמת רצה יכול היה לקבל עליו את האמונה היהודית. מה עניין גרים להפטרת שבת חנוכה? - סופה הטראגי של מלכות חשמונאי. שמונה ימים לאחר ״ימי שמונה״ של חנוכה חל י׳ בטבת שבו החל המצור על ירושלים. סוף זה קשור בהכנסת גויים רבים לעם ישראל שגיורם היה מפוקפק וסוף דבר שהורדוס האדומי הוא שיורש את בית חשמונאי. ראו יבמות טז ע״א וכן בבא קמא לח ע״ב: ״כל הכתמים הבאים מרקם טהורים״. ראו שטיינזלץ שם על העיר רקם שהייתה לידּ פטרה בגבול אדום. אבל ייתכן כאן גם קשר נוסף של חנוכה עם הגויים שמבקשים להסתפח לעם ישראל, והוא הקשר בין סוכות לחנוכה. ראו הדרשה בתחילת מסכת עבודה זרה על הגויים שמבקשים להסתפח לעם ישראל והקב״ה מעמיד אותם במבחן של ״מצווה קלה״ היא סוכה. ועדיין, דרשה זו מציגה גישה חיובית לגיור ולגרים. הגרים הם סוג של אליטה אנושית.

[31] האם זה אותו ר׳ יצחק בגמרא יבמות קט לעיל שאמר: ״רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים״? האם שינה את דעתו לכאן או לכאן? האם שתי שיטות אליבא דרבי יצחק לפנינו? כך או כך, ראו מדרש שמואל (בובר) פרשה כח: ״ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחרי שנה ויבקש דוד את פני ה׳ וגו׳ (שמואל ב כא א) ... אמר לו הקב״ה: אל שאול שלא עשיתם חסד עמו, ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים. באותה שעה אמר דוד: וכי בשביל הגרים עשה הקב״ה לעמי כך? אמר לו הקב״ה: אם תרחיק את הרחוקים

### מדרש תנחומא פרשת ויקרא סימן ב – די שהנייח עבודה זרה

א״ר אסי: גר שקבל עליו כל התורה כולה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו, ולא עוד אלא אפילו דקדוק אחד מן התורה או מדברי סופרים. א״ר יהודה בר שלום: אתה מוצא ארבעים ושמונה פעמים הזהיר הקב״ה בתורה על הגרים, וכנגדן הזהיר על עבודת גילולים. אמר הקב״ה: דיו שהניח עבודת גילולים ובא אצלכם אני מזהירך שתאהבהו שאני אוהבו, שנאמר (דברים י): ״ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה וגו׳ ״.[32]

### ילקוט שמעוני תורה פרשת אמור רמז תרמה – משל הצבי והצאן

... הגר השלישי גר שנתגייר לשמו של הקב״ה. א״ל הקב״ה: הרי הוא שקול עלי כאחד מכם, שנאמר: ״הקהל חוקה אחת וגו׳ תורה אחת וגו׳ יהיה לכם ולגר״ - ולא עוד, אלא שהוא שקול עלי כְּלֻלִּי, שנאמר: ״ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה וגו׳ ״. אמר משה לפני הקב״ה: רבש״ע, הגר הזה כלוי לפניך? א״ל: גדול הוא לפני! שנתגייר לשמי. משל לצבי שגדל במדבר ובא מעצמו ונתערב בצאן. היה הרועה מאכילו ומשקו ומחבבו יותר מצאנו. אמרו לו: לצבי זה אתה מחבב יותר מן הצאן? אמר להם: כמה יגיעות יגעתי בצאני, מוציאן בבוקר ומכניסן בערב עד שלא גדלו. וזה שגדל במדברות וביערים ובא בעצמו לתוך צאני, לכך אני מחבבו. כך אמר הקב״ה: כמה יגעתי בישראל: הוצאתים ממצרים והארתי לפניהם, הורדתי להם את המן, הגזתי להם את השליו, העליתי להם את הבאר, הקפתים ענני כבוד, עד שקבלו תורתי. וזה בא מעצמו לפיכך שקול עלי כישראל וכלוי.[33]

### חג שמח
### מחלקי המים

**מים אחרונים:** אנו חוזרים ומבהירים, כדברינו תמיד, שלא באנו אפילו לרמוז לפסקי הלכה, בפרט לא בימינו ובמימינו הסוערים וההפכפכים, רק להתבשם מטעמים וניחוחות ולשמוע צלילים רכים ונעימים בנושא כל כך טעון ורגיש. הרוצה להרחיב ולהעמיק בנושא הן מההיבט ההלכתי והן מההיבט ההיסטורי (הכרוכים זה בזה) יפנה לספרם של צבי זהר ואבי שגיא, גיור וזהות יהודית, מוסד ביאליק, תשנ״ה; הערך ״גרות״ באנציקלופדיה התלמודית; מאמרו של אברהם (רמי) ריינר, לשאלת מעמד הגרים בצרפת ובאשכנז בימי הביניים, ספר הזכרון לישראל תא שמע.

---

סופך לרחק את הקרובים. צא ולמד מיהושע רבך שבשעה שאמרו הגבעונים עלה אלינו מהרה והושיעה לנו ועזרנו וגו׳ (יהושע י׳ ו׳), באותה שעה אמר יהושע: וכי בשביל הגרים הללו אנו מטריחים על הציבור? אמר לו הקב״ה: **אם מרחק אתה הרחוקים סופך לרחק את הקרובים**״.

[32] נראה ששתי דרשות אלה מסכמות את הנושא ומציגות את שתי הפנים של היחס לגר. (ונזכור שמדרש תנחומא הוא מדרש מאוחר המתוארך מהמאה השביעית ואילך). מחד גיסא, כמאמר רב אסי, הגר צריך לבוא עם מוכנות לקבל את התורה כולה בלי שום הגבלות. אולי לא לקיים מייד את כל המצוות והדקדוקים, כפי שראינו לעיל, אבל לבוא בלב שלם ובלי התניות. הגר לא יכול להמציא יהדות חדשה במהלך גיורו. מאידך גיסא, ברגע שהתגייר, צריך לקבל אותו כשווה בין שווים, לאהוב אותו, לתת לו לעבור לפני התיבה ולומר: ״אלוהינו ואלוהי אבותינו״ (ראו שיטת רמב״ם בדברינו מסכת ביכורים בפרשת כי תבוא). ראו כיצד המדרש מתחבר לדברי רמב״ם לעיל על שתי הגישות השונות בעחס (בחשד) לגר שבא להתגייר, ובה בעת לזכור שהוא הניח עולם שלם מאחוריו, עולם של עבודה זרה כפול 48! בסיום זה נפנה לשני דפים משלימים שכתבנו בנושא הגרות. האחד, וגר לא תונה בפרשת משפטים והשני כולנו גרים בחג השבועות.

[33] ואפשר גם להוסיף שכפה עליהם הר כגיגית ואילו הגר בא ברצונו החופשי. אפשר שמקור מדרש זה הוא במדרש במדבר רבה ח ב פרשת נשא: ״הרבה הקב״ה אוהב את הגרים. למה הדבר דומה? למלך שהיתה לו צאן והיתה יוצאת בשדה ונכנסת בערב כן בכל יום. פעם אחד נכנס צבי אחד עם הצאן, הלך לו אצל העזים היה רועה עמהם. נכנסה הצאן לדיר נכנס עמהם. יצאת לרעות יצא עמהם. אמרו למלך: הצבי הזה נלוה עם הצאן והוא רועה עמהם כל יום ויום יוצא עמהם ונכנס עמהם. היה המלך אוהבו. בזמן שהוא יוצא לשדה, היה מפקיד רועה יפה לרצונו: לא יכה אדם אותו, הזהרו בו. ואף כשהוא נכנס עם הצאן היה אומר להם: תנו לו וישתה והיה אוהבו הרבה. אמרו לו: מרי, כמה תישים יש לך כמה כבשים יש לך כמה גדיים יש לך ואין את מזהירנו, ועל הצבי הזה בכל יום ויום את מצוינו? אמר להם המלך: הצאן רוצה ולא רוצה כך היא דרכה לרעות בשדה כל היום ולערב לבא לישן בתוך הדיר. הצביים במדבר הם ישנים אין דרכם ליכנס לישוב בני אדם. לא נחזיק טובה לזה שהניח כל המדבר הרחב הגדול במקום כל החיות ובא ועמד בחצר? כך אין אנו צריכין להחזיק טובה לגר שהניח משפחתו ובית אביו והניח אומתו וכל אומות העולם ובא לו אצלנו?״.